Eduskunnan sivistysvaliokunnalle
Viite: HE 294/2026 vp

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry:n lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle valmiuslaiksi ja laiksi rikoslain 46 luvun muuttamisesta

Arene kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä HE 294/2026 vp.

Pidämme valmiuslain uudistamista tarpeellisena.

Sivistysvaliokunnan tulee varmistaa, että sääntely turvaa koulutuksen ja tutkimuksen jatkuvuutta sekä ammattikorkeakoulujen edellytyksiä kouluttaa yhteiskunnan tarvitsemia osaajia myös poikkeusoloissa.

Lausunnon tiivistelmä

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto korostaa kolmea asiaa.

Poikkeavien opetusjärjestelyjen on turvattava osaamisen laatu ja opiskelijoiden mahdollisuudet edetä opinnoissaan. Varautumisen vastuiden ja viranomaisohjauksen on oltava selkeitä. Välttämättömien järjestelyjen rahoitus on ratkaistava myös ammattikorkeakoulujen osalta.

Ammattikorkeakouluilla on merkittävä rooli alueellisen kokonaisturvallisuuden luomisessa, niin kouluttajana kuin alueellisten kriittisten toimintojen turvaajana.

Yleiset kommentit

Koulutusjärjestelmän toimintakyky on osa yhteiskunnan kriisinkestävyyttä. Ammattikorkeakoulujen tehtävä ulottuu osaajien kouluttamisesta työelämää uudistavaan tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan sekä alueiden elinvoiman vahvistamiseen. Näiden tehtävien jatkuvuus tukee myös kriisistä palautumista. Varautumisen ratkaisuissa on tunnistettava koulutuksen ja TKI-toiminnan keskinäinen yhteys sekä ammattikorkeakoulujen yhteistyö työelämän ja muiden korkeakoulujen kanssa.

Opintojen eteneminen ja osaaminen turvattava (101 §)

Ehdotettu 101 § mahdollistaisi poikkeusoloissa etäopetukseen velvoittamisen sekä poikkeuksia koulutuksen ja tutkimuksen järjestämisvelvollisuuteen. Säännöksessä säädetyin edellytyksin opetus- ja kulttuuriministeriö voisi myös määrätä toiminnan keskeytettäväksi tai siirrettäväksi toiselle paikkakunnalle. Näillä ratkaisuilla voi olla huomattavia vaikutuksia ammattikorkeakoulujen toimintaan.

Arene pitää tärkeänä, että toimivaltuuksien käyttö perustuu välttämättömyyteen ja oikeasuhtaisuuteen. Rajoitusten kohdentamisessa tulee arvioida koulutusalojen ja alueiden erilaiset tilanteet. Ammattikorkeakouluille on jätettävä viranomaismääräysten puitteissa mahdollisuus valita pedagogisesti tarkoituksenmukaiset toteutustavat. Etäopetukseen siirtyminen ei saa jättää käytännön taitojen oppimista ja osoittamista varmistamatta. Laboratorio- ja simulaatiotyöskentelyn sekä ohjatun harjoittelun järjestelyjä on arvioitava osaamistavoitteiden perusteella.

Esitämme, että valiokunta painottaa turvallisesti toteutettavan välttämättömän lähiopetuksen ja harjoittelun mahdollistamista. Jos toteutus estyy, ammattikorkeakoulujen ja harjoittelukumppanien on voitava sopia vaihtoehtoisista järjestelyistä ja opintojen täydentämisestä osaamistavoitteet säilyttäen. Opiskelijoille tulee turvata selkeä tieto muutoksista sekä riittävä ohjaus, jotta poikkeusjärjestelyt eivät tarpeettomasti pitkittäisi opintoja tai lisäisi keskeyttämisiä.

Varautumisvastuut ja yhteisten palvelujen jatkuvuus (5 §)

Esityksen perustelujen mukaan ammattikorkeakoululain nojalla toimivat yksityiset koulutuksen järjestäjät jäisivät valmiuslain yleisen varautumisvelvollisuuden ulkopuolelle. Ammattikorkeakoululain 66 § kuitenkin jo velvoittaa ammattikorkeakoulut varautumaan poikkeusoloihin sekä häiriö- ja erityistilanteisiin. Varautumista valvoo opetus- ja kulttuuriministeriö.

Pidämme tärkeänä, että toimialakohtainen varautuminen kytkeytyy sujuvasti valmiuslain kokonaisuuteen. Opetus- ja kulttuuriministeriön tulee yhdessä korkeakoulujen kanssa selkeyttää ohjaus, tilannekuvatiedon toimittaminen ja yhteistyö muiden viranomaisten kanssa. Menettelyjen on tuettava käytännön toimintakykyä ja vältettävä päällekkäistä raportointia. Mahdollisten uusien tehtävien vaikutukset ja resurssitarpeet on arvioitava ennen niiden kohdentamista korkeakouluille.

Arene korostaa myös yhteisten digitaalisten palvelujen merkitystä koulutuksen jatkuvuudelle. Korkeakoulujen ja palveluntuottajien varautuminen on sovitettava yhteen siten, että opetuksen, opiskelun ja tutkimuksen keskeiset palvelut ja tiedot ovat mahdollisimman luotettavasti käytettävissä. Etäopetukseen siirtymisen edellytyksiä arvioitaessa on otettava huomioon myös sähkö- ja tietoliikennehäiriöt.

Poikkeusjärjestelyjen rahoitus täsmennettävä (163 §)

Ehdotettu 163 § mahdollistaisi 101 §:n 2 momentin mukaisten toimenpiteiden kustannusvaikutusten huomioon ottamisen opetustoimen valtionosuuksia ja -avustuksia myönnettäessä. Arene esittää, että sivistysvaliokunta edellyttää täsmennystä siihen, miten ammattikorkeakoulujen rahoitus ja välttämättömät lisäkustannukset turvataan poikkeusjärjestelyissä, myös silloin kun kyse on etäopetukseen velvoittamisesta.

Rahoituksen tulee mahdollistaa turvalliset korvaavat oppimisympäristöt, opetuksen ja harjoittelun uudelleenjärjestelyt sekä opiskelijoiden tarvitsema ohjaus. Valtion määräämistä järjestelyistä aiheutuvien välttämättömien lisäkustannusten kattaminen ei saa heikentää ammattikorkeakoulujen koulutuksen ja TKI-toiminnan edellytyksiä. Kustannusten selvittämisen, rahoituksen myöntämisen ja vastuunjaon periaatteiden on oltava ennakoitavia.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry

Jari Multisilta — puheenjohtaja

Anna Välimaa — toiminnanjohtaja